

Forf. søger at råde bod på misèren ved det 8. kapitel, »Analyse af den materielle økonomien som proces« (60 sid.). Hovedvægten lægges på institutionaliseringen af den økonomiske proces og af handelen. Dette griber dybt ind i debatten om byernes opståen – problemerne omkring markedspladsen og kongemagtens beskyttelsesopgave overfor handelen og evt. fiskale interesser – og her er forf.s tanker på flere punkter blevet indhentet af den nordiske byhistoriske forskning, sådan som den er blevet formuleret bl. a. på historikermødet i Trondheim 1977 og i de svenske og danske middelalderbyprojekter. Forf.s overvejelser om forholdet mellem handelens institutionalisering og bydannelsen rammer vel ikke altid plet i den 1972 præsenterede form. Men der er mange gode og værdifulde iagttagelser, som gør bogen læseværdig. Man noterer med glæde, at forf. bevidst taler historiens sag mod samfundsøkonomerne. Men man havde hilst det med endnu større tilfredshed, hvis han tydeligere havde bekendt sig til historien som den videnskab, der studerer forløb i tid, og til dens terminologi og metode som redskab for indtrængen i menneskenes og gruppernes ageren i forløbet.

Tore Nyberg

Historisch-Sozialwissenschaftliche Forschungen. Quantitative sozialwissenschaftliche Analysen von historischen und prozess-produzierten Daten. Herausgegeben von *Heinrich Best, Wolfgang Bick, Reinhard Mann, Paul J. Müller, Herbert Reinke* und *Wilhelm H. Schröder*. Stuttgart, Klett-Cotta 1977. I–III. 236 + 226 + 254 s.

Inden for de seneste par år har en meget aktiv gruppe af tyske historikere og samfundsforskere fundet sammen i et »Arbeitsgemeinschaft für Quantifizierung und Methoden in der historisch-sozialwissenschaftlichen Forschung«, som mere kortfattet omtales som QUANTUM e.V. Gruppens formål er på interdisciplinær basis at fremme kvantitativ historisk og sociologisk forskning og at gøre kvantitative data tilgængelige for forskningen gennem indsamling af maskinlæsbare data og udvikling af analysemetoder, der er tilpasset de pågældende data. Gruppen udgiver et newsletter og har afholdt flere symposier om de nævnte emner, og med de tre bind, der her præsenteres, søges dokumenteret, hvor langt man indtil nu er nået med at udfylde de afstukne rammer.

Seriens første bind er resultatet af en kortlægning af kvantitative forskningsprojekter, der udføres af tysksprogede historisk orienterede forskere eller behandler de tysksprogede landes historie. Gennem udsendelse af spørgeskemaer har man fundet frem til 305 projekter, og for hver enkelt er i bindet opført en række oplysninger om forskerne, projektets emne, kildernes natur, materialets opbevaringsform m. m.

Den registrerede forsknings tyngdepunkter ligger inden for social og økonomisk historie, men der er dog også projekter, der behandler f. eks. politiske holdninger, minoritetsproblemer og partiundersøgelser. Tidsmæssigt er det 19. århundrede talrigest repræsenteret, men et projekt om »Karolingertidens sociale lagdannelse i det østrhinske område« har man også fundet frem til. Næsten halvdelen af projekterne betjener sig af edb, og noget over en tredjedel af videregående statistisk teknik. Samlet giver bindet således en udmærket profil af den nye retning inden for historieforskningen, som gruppen repræsenterer, og bogens kommentatorer mener endog at kunne se, at der i løbet af indsamlingsperioden har været en stigende interesse blandt historikere for at anvende kvantitative metoder, hvilket de tager til indtægt for et behov for at sikre en bedre opbevaring og dokumentation af maskinlæsbare data, så det betydelige økonomiske offer, der har været forbundet med bearbejdelsen af denne type af data, bliver til nytte ikke blot for den pågældende forsker selv, men også for andre interesserede.

Bind 2 omfatter syv artikler med metodisk indhold af ret heterogen karakter, der næppe alle kan have interesse for historikere, og flere er ret primitive i deres forsøg på at popularisere sider af statistisk teori. Flere af forfatterne kommer ind på det metodisk interessante emne, at beregningerne ud fra de kvantitative data ikke blot kræver en forudgående traditionel kildekritik af det anvendte materiale, men at selve bearbejdningsproceduren hyppigt vil give mulighed for bedømmelse af dataenes kvalitet – altså også en form for kildekritik – f. eks. på grund af spring i statistiske fordelinger, et forhold som vil komme særligt tydeligt frem ved arbejde med massedata. Forholdet er dog ikke gennemanalyseret nogetsteds i bindet.

Bind 3 indeholder ligeledes syv artikler, men er i højere grad smagsprøver på de typer af empiriske undersøgelser, som arbejdsgruppen repræsenterer og spænder over historisk demografi, social differentiering omkring 1800, en kollektivbiografi af socialdemokratiske kandidater til den tyske rigsdag for 1912, den tyske konjunkturudvikling 1820–1913, en indholdsanalyse af petitioner til Frankfurter nationalforsamlingen og lokaliseringens mønstret for forskellige erhverv i en mindre by omkring 1830. Artiklerne viser, hvordan det er muligt at komprimere meget store datamasser til overskuelige tabeller og grafiske fremstillinger og er med en enkelt undtagelse holdt i et alment forståeligt sprog, så også en læser uden videregående økonomisk og statistisk indsigt kan følge ræsonnementerne. Artiklerne er derfor en god smagsprøve på de typer af problemstillinger, hvor man med fordel kan anvende de metoder, som gruppen bekender sig til, og viser også hen til mange felter, hvor et interdisciplinært samarbejde kan have stor betydning.

Hans Chr. Johansen

S. Akerman, H. C. Johansen, D. Gaunt (eds.), J. Pedersen (co-ed.): Chance and change: Social and economic studies in historical demography in the Baltic area. Odense University Press 1978. 294 s. Kr. 120,25.

I værket fremlægges en række rapporter fra et befolknings- og socialhistorisk seminar i Sigtuna, okt. 1976, arrangeret af den familie- og agrarhistoriske forskningsgruppe ved Uppsala universitet. Bidragyderne er historikere, etnologer, læger og økonomer samt en enkelt demograf. Bidragene er fordelt under afsnittene 'den demografiske transition og familiekonstitutionsteknikken', 'baggrunden for demografisk adfærd', 'husstandsstruktur', 'familieplanlægning i historiske befolkninger', 'individuelle muligheder for livsudfoldelse (individual life chances)' samt 'metodologi'. Iflg. udgiverne er et af sigterne med værket at fremme interessen for mikrostudier i historisk demografi. Bogen må således formodes at være rettet til en brugerskare især bestående af faghistorikere og demografer. Udgiverne hævder, at bogens emner har været meget forsømte af den traditionelle historieforskning, der hovedsagelig har betragtet dem som uinteressante og temmelig trivielle. Den hidtidige demografiske forskning karakteriseres som en slags hobby for forskere med ringe interesse for interdisciplinære aspekter og manglende samfundsvidenskabelig uddannelse på bredere basis. Der er således ikke tale om, at man lefler for værkets potentielle brugere!

På baggrund af denne despekt, der under feltråbene 'tværfaglighed' og 'interdisciplinær samfundsforskning' kommer til udtryk overfor andre udøvere af historieforskning og befolkningsstudier end bogens udgivere og bidragydere, kan det være rimeligt kort at se på 'historisk demografi' som betegnelse for et fagområde, der på international basis har manifesteret sig stadig stærkere som en selvstændig akademisk disciplin siden udgangen af anden verdenskrig. For den uvildige læser vil dette desuden være et nyttigt perspektiv